

UCHWAŁA Z DNIA 24 LIPCA 2001 R.

I KZP 15/2001

Dopuszczalna jest kasacja strony od wyroku sądu odwoławczego, którym orzeczono w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia na podstawie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 34, poz. 149 z późn. zm.), choćby nie podnoszono w niej zarzutu opartego na uchybieniu wymienionym w art. 439 § 1 k.p.k., gdyż nie dotyczą jej ograniczenia wnoszenia kasacji określone w art. 523 § 2 i 3 k.p.k.

Przewodniczący: sędzia SN T. Grzegorzczak (sprawozdawca).

Sędziowie SN: J. Skwierawski, J. Sobczak.

Prokurator Prokuratury Krajowej: R. Stefański.

Sąd Najwyższy w sprawie Bogdana J. i Anny A., po rozpoznaniu w dniu 24 lipca 2001 r., przekazanego na podstawie art. 441 § 1 w zw. z art. 518 k.p.k. przez Sąd Najwyższy działający jako sąd odwoławczy, postanowieniem z dnia 7 maja 2001 r., poszerzonemu składowi Sądu Najwyższego zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy, a mianowicie:

Czy strona może wnieść kasację od wyroku sądu odwoławczego, którym orzeczono w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia na podstawie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 34, poz. 149 ze zm.), jeśli nie podnosi zarzutu opartego na uchybieniu wymienionym w art. 439 § 1 k.p.k. ?
uchwalił udzielić odpowiedzi jak wyżej.

UZASADNIENIE

Pytanie prawne „Czy strona może wnieść kasację od wyroku sądu odwoławczego, którym orzeczono w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia na podstawie ustawy z dnia 23 lutego 1991r. (...), jeżeli nie podnosi zarzutu opartego na uchybieniu wymienionym w art.439 § 1 k.p.k.”, zrodziło się w trakcie postępowania zażaleniowego przed Sądem Najwyższym. Sąd ten rozpoznawał jednoosobowo zażalenie pełnomocnika strony na zarządzenie Przewodniczącego Wydziału Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 11 grudnia 2000 r., którym odmówiono przyjęcia kasacji od wyroku tegoż sądu z dnia 5 października 2000 r., mocą którego utrzymano w mocy wyrok Sądu Okręgowego w L. o oddaleniu wniosku Bogdana J. i Anny A. o odszkodowanie i zadośćuczynienie z tytułu niesłusznego aresztowania i pobytu w łagrze sowieckim Witolda J. w latach 1945-1948. Jako powód odmowy przyjęcia kasacji podano, że po 1 września 2000r., z uwagi na brzmienie art. 523 § 2 k.p.k., nadane nowelą do k.p.k. z dnia 20 lipca 2000r., kasacja od powyższego wyroku, jeżeli nie podnosi zarzutów z art.439 § 1 k.p.k., nie przysługuje. W zażaleniu skarżący podniósł, że skarga kasacyjna jest dopuszczalna, gdyż *de facto* została „wniesiona na korzyść człowieka skazanego na pozbawienie wolności (już nieżyjącego)”.

Przy rozpoznawaniu tego zażalenia Sąd Najwyższy uznał, iż wyłoniło się zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy, i przekazał je poszerzonemu składowi Sądu Najwyższego. W ocenie pytającego na tle znowelizowanego art. 523 k.p.k. odnoszącego się do kwestii dopuszczalności kasacji rysuje się kilka możliwych, rozbieżnych interpretacji, co uzasadnia potrzebę wydania przez Sąd Najwyższy rozstrzygnięcia w trybie art. 441 k.p.k.

W uzasadnieniu postanowienia o wystąpieniu z pytaniem prawnym wskazano, że możliwe są przynajmniej trzy różne podejścia do powyższe-

go przepisu. Po pierwsze interpretacja wskazana w zaskarżonym zarządzeniu zakładająca, iż art. 523 w § 2 i 3 k.p.k. doprecyzowuje normę zawartą w art. 519 k.p.k. w tym sensie, iż wskazuje na wyroki, jakie mogą być - przy zachowaniu innych wymogów formalnych – zaskarżone przez strony; w tym wypadku strony mogą skarżyć kasacją, i to z zachowaniem określonego jej kierunku, jedynie wyroki określone w § 2 i 3 art. 523 k.p.k., chyba że podnoszą zarzuty z art. 439 § 1 k.p.k. Po wtóre jednak możliwe jest uznanie, że art. 519 k.p.k, w powiązaniu z art. 520 § 1 k.p.k., określają regułę, zgodnie z którą strony mogą wnieść kasację od wszelkich wyroków, a art. 523 w § 2 i 3 określa jedynie wyjątki od niej, w ten sposób, że jeżeli kasację składa się od wyroku skazującego oskarżonego za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, to na korzyść oskarżonego – o ile nie podnosi zarzutów z art. 439 § 1 k.p.k. – może być ona wniesiona tylko w razie skazania na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania tej kary (art. 523 § 2), i analogicznie, gdy kasacja dotyczy wyroku uniewinniającego lub umarzającego postępowanie, to – jeżeli nie odwołuje się do uchybień z art.439 § 1 k.p.k. – może być wniesiona wyłącznie na niekorzyść oskarżonego i tylko, gdy podstawą umorzenia była niepoczytalność sprawcy albo okoliczności wskazane w art.17 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. (art. 523 § 3). Przy tej interpretacji rygorom art.523 § 2 i 3 k.p.k., jak wskazano w uzasadnieniu pytania prawnego, nie podlegałyby w ogóle wyroki inne niż tam określone, w tym i w sprawach o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, jak i np. o warunkowym umorzeniu postępowania. Występujący z pytaniem dostrzega też i trzecią możliwość interpretacyjną, opartą na założeniu, że przepisy art. 523 w § 2 i 3 k.p.k. odnoszą się jedynie do wyroków rozstrzygających w przedmiocie odpowiedzialności karnej oskarżonego, nie mają zaś zastosowania, gdy przedmiotem postępowania karnego zakończonego prawomocnym wyrokiem sądu odwoławczego jest inna kwestia. W tym układzie wyrok w kwestii odszkodowania wydany w oparciu o prze-

pisy ustawy z 1991 r., a także na podstawie przepisu 552 k.p.k. mógłby być zaskarżony kasacją, ale nie dotyczyłoby to już wyroku warunkowo umarzającego postępowanie.

W związku z przedstawionym pytaniem Prokurator Krajowy wniósł o udzielenie odpowiedzi na nie przez przyjęcie, że: „Strona nie jest uprawniona do wniesienia kasacji od wyroku sądu odwoławczego, którym orzeczono w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia na podstawie ustawy z 23 lutego 1991r. (...), jeżeli nie podnosi zarzutu opartego na uchybieniu wymienionym w art. 439 § 1 k.p.k.”

Rozpoznając przedstawione zagadnienie prawne Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Przede wszystkim stwierdzić trzeba, że w sprawie niniejszej spełnione są wymogi art. 441 k.p.k., co uzasadnia udzielenie odpowiedzi, gdyż wyłoniło się rzeczywiście zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy, pojawił się bowiem problem prawny na tle konkretnej sprawy dotyczący przepisu, który – jak wykazano w uzasadnieniu postanowienia o wystąpieniu z pytaniem – może być rozbieżnie interpretowany, co nie sprzyja prawidłowości praktyki sądowej.

Przechodząc do merytorycznych rozważań trzeba podkreślić, że nowelizacja art. 523 k.p.k., dokonana ustawą z dnia 20 lipca 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. Nr 62, poz.717), miała w odniesieniu do tej normy ograniczyć zakres przedmiotowy kasacji. W uzasadnieniu rządowego projektu tej ustawy podkreślając, że zakłada on zmiany wiążące się z „*potrzebą ograniczenia zakresu przedmiotowego dopuszczalności kasacji dla stron*”, wskazano, iż projekt „*wychodzi z założenia, że kryterium właściwym dla tego ograniczenia jest kryterium odwołujące się do surowości kary wymierzonej prawomocnym wyrokiem*”, stąd też „*wydaje się słuszne aby – wo-*

bec koniecznych przedmiotowych ograniczeń (...) – pozostawić prawo do kasacyjnej kontroli wyroków w tych sprawach, w których skazanie jest najbardziej dolegliwe”, dlatego „*proponuje się aby kasacja na korzyść przysługiwała stronom tylko w razie skazania oskarżonego na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania*”. Wprawdzie zgodzić się należy, że przy interpretacji przepisów prawa decyduje nie intencja ustawodawcy, ale rzeczywista treść uchwalonego przepisu (tak też słusznie np. S.Zabłocki. *Nowela k.p.k. z dnia 20 lipca 2000r. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 153 i 158), niemniej bez wątpienia w jej interpretacji nie można zupełnie pomijać *ratio legis* danej normy prawnej. Z obecnego art. 523 § 2 k.p.k. wyraźnie wynika, że „kasację na korzyść można wnieść jedynie w razie skazania skazanego za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania”. Rodzi się jednak pytanie, jaki jest stosunek tego przepisu do art.519 i 520 § 1 k.p.k. Pierwszy z tych przepisów zakłada, że od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego kończącego postępowanie może być wniesiona kasacja, ten drugi zaś, że do wniesienia kasacji uprawnione są strony.

W pytaniu prawnym wskazano na możliwość potraktowania art. 523 § 2 k.p.k. jako wyjątku od reguł wynikających z art.519 i 520 § 1 k.p.k. Pogląd taki pojawił się też w piśmiennictwie prawniczym, z tym że na gruncie art.523 § 3 k.p.k. i z sugestią, „ *iż ograniczenie przewidziane w art. 523 § 3 k.p.k. stanowi bardziej wyjątek od reguły określonej w art.519 k.p.k. (...) niż wyjątek od reguły określonej w art.523 § 1 k.p.k.*” (zob. np. S. Zabłocki. *Nowela*, op.cit.,s.157). W doktrynie przeważa jednak, słuszne w ocenie Sądu Najwyższego stanowisko, że przepis art.523 § 2 k.p.k. (podobnie jak i § 3 art.523 k.p.k.) oznacza jedynie ograniczenie zakresu podmiotowo-przedmiotowego kasacji stron, określonego przez art.519 i 520 k.p.k., a nie wyjątek od reguł wynikających z art. 519 i 520 § 1 k.p.k. (zob. m. in. P.

Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Suplement do t. II*, Warszawa 2000, s.103-104; J. Grajewski. *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2001, s.298; T. Grzegorzczak, J. Tylman. *Polskie postępowanie karne*, wyd. III, Warszawa 2001, s. 859; W. Grzeszczyk. *Kasacja w sprawach karnych*, Warszawa 2001, s. 82-83). O ile „wyjątek” oznaczałoby odstępstwo od reguły, z obowiązkiem ścisłego interpretowania go, to „ograniczenie” oznacza jedynie zakreślenie pewnych granic, zakresu działania (por. *Słownik języka polskiego* pod red. M. Szymczaka, Warszawa 1988 - 1989, t. II, s.495 i t. III. s.803) - w tym wypadku zresztą w sposób względny, z uwagi na treść § 4 art.523 k.p.k. - co pozwala przy jego interpretacji stosować dopuszczalne sposoby wykładni. Zauważyć zresztą należy, że w tymże § 4 art. 523 k.p.k., podobnie jak w § 3 art.520 k.p.k., użyto wyraźnie określenia „ograniczenie”.

Nie można zatem, w żadnej mierze, przyjąć jako możliwej interpretacji opartej na potraktowaniu art. 523 § 2 (i 3) k.p.k., jako wyjątków od reguły wyrażonej w art. 519 i 520 § 1 k.p.k. Jak wskazano w uzasadnieniu pytania prawnego, wyjątki te należałoby wówczas odczytywać w ten sposób, że strona może wprawdzie wnieść kasację od każdego prawomocnego wyroku sądu odwoławczego kończącego postępowanie, ale gdy „kasacja dotyczy wyroku skazującego oskarżonego za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, to na korzyść oskarżonego może być ona wniesiona (...) wyłącznie w razie wymierzenia kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania” i dalej, iż gdy „kasacja dotyczy wyroku uniewinniającego lub umarzającego postępowanie, to może być wniesiona wyłącznie na niekorzyść skazanego i tylko wtedy gdy podstawą umorzenia postępowania jest art. 17 § 1 pkt 3 lub 4 k.p.k., względnie gdy umorzenie nastąpiło z powodu niepoczytalności sprawcy”. Tym samym jednak *a contrario* sąd ten dopuszcza po pierwsze kasację na niekorzyść od wyroku skazującego, gdy wymierzono nim inne kary niż opisane w § 2 art. 523

k.p.k., gdyż zakłada, że jedynie przy skazaniu opisanym w tym przepisie kasacja mogłaby być wnoszona tylko na korzyść, przy innych zaś już także w innym kierunku, po wtóre dopuszcza też kasację na korzyść przy innych wyrokach skazujących, skoro przyjmuje, że „tylko przy skazaniu za przestępstwo” służy kasacja może być wniesiona na korzyść jedynie przy skazaniu na określoną karę, a więc gdy skazanie nie dotyczy przestępstwa lecz np. wykroczenia, to wyjątek opisany w § 2 art. 523 już by nie działał, po trzecie także i przy wyroku warunkowo umarzającym, jako że nie wspomina się o nim w art.523 § 2 i 3 k.p.k. Rzecz w tym, że byłoby to wówczas sprzeczne z wyraźnym brzmieniem art.523 § 2 i 3 k.p.k., skoro pierwszy z nich stwierdza, iż „kasację na korzyść można wnieść jedynie w razie skazania za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe na karę pozbawienia wolności (...)” – i w żadnym innym wypadku, zaś drugi, że „kasację na niekorzyść można wnieść jedynie w razie uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia postępowania (...) – i znów w żadnym innym wypadku”. Traktowanie zatem ograniczeń przewidzianych w art.523 § 2 i 3 k.p.k. jako wyjątków od reguł wyrażonych w art. 519 i 520 § 1 k.p.k. pozostawałoby w całkowitej sprzeczności z wyraźną treścią omawianych przepisów. W istocie swej przepisy te, podobnie jak § 2 art. 520 k.p.k., stanowią – względne przy tym, z uwagi na treść art.523 § 4 pkt 1 k.p.k. – ograniczenia przedmiotowe reguł kasacji, określonych w art.519 zd. I i art. 520 § 1 k.p.k. Te ostatnie zakładają, iż strony mogą wnieść kasację jedynie od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego kończącego postępowanie, po czym ogranicza się: po pierwsze (podmiotowo) stronę, która nie występowała z apelacją (art. 520 § 2), po wtóre (przedmiotowo) kasację na korzyść (art.523 § 2) i kasację na niekorzyść oskarżonego (art.523 § 3), przy czym wszystkie te ograniczenia mają charakter względny, nie dotyczą bowiem sytuacji, gdy strona podnosi zarzuty oparte na uchybieniach, o jakich mowa w art. 439 § 2 k.p.k. (art.520 § 3 i art. 523 § 4 pkt 1 k.p.k.). Bez wątplenia byłoby lepiej,

gdyby ustawodawca pomieścił wszystkie ograniczenia w jednym miejscu, ale fakt że tego nie uczynił, nie oznacza jeszcze, przede wszystkim z uwagi na wyraźne ich brzmienie, iżby należało traktować je jako wyjątki od tego, co zawarto w art. 519 i 520 § 1, a nie jedynie jako względne ograniczenia reguł opisanych w tych ostatnich przepisach.

W konsekwencji zatem należy przyjąć, że w świetle art. 519 zd. I i art. 523 § 2 k.p.k. kasację na korzyść oskarżonego można obecnie wnieść tylko w razie skazania oskarżonego za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe ma karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, a więc z wyłączeniem możliwości jej wywodzenia od wyroków skazujących na inne kary lub za inne niż przestępstwo czyny, jak też od wyroków o umorzeniu lub warunkowym umorzeniu postępowania karnego. Ten kierunek interpretacji zaprezentowano już w orzecznictwie Sądu Najwyższego, przyjmując słusznie niedopuszczalność kasacji na korzyść oskarżonego (po 1 września 2000 r.) m.in. przy warunkowym umorzeniu postępowania (post. SN z 7 marca 2001 r., II KKN 6/01, niepubl.), przy umorzeniu bezwarunkowym (post. SN z 31 stycznia 2001 r., V KZ 131/2000, niepubl.), czy w sprawach o wykroczenia (post. SN z 2 lutego 2001 r., V KKN 550/2000 i z 3 kwietnia 2001r., IV KZ 22/01, niepubl.).

Powstaje wszak w tym miejscu kolejna kwestia, podniesiona w uzasadnieniu pytania prawnego, a związana z odmiennym przedmiotem postępowania odszkodowawczego, przewidzianego w ustawie z 1991r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. W orzecznictwie i doktrynie przyjmuje się, że głównym przedmiotem postępowania karnego jest zasadniczo kwestia odpowiedzialności karnej (prawnej) oskarżonego ale też, że przedmiot taki stanowi także kwestia odszkodowania i zadośćuczynienia należnego skazanemu za niesłuszne skazanie, aresztowanie czy zatrzymanie, czyli roszczeń cywilnych dochodzonych w procesie

karnym od Skarbu Państwa, a więc kwestia odpowiedzialności cywilnej Skarbu Państwa za niesłuszne skazanie lub pozbawienie wolności (zob. np. uzasadnienie uchwały Pełnego Składu Izby Karnej SN z 1 grudnia 1999 r. I KZP 29/99, OSNKW 2000, nr 102, poz.1, s. 6-7; zob. też W. Daszkiewicz. *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, t.I, Poznań 1999. s.19-20; T. Grzegorzczak, J. Tylman; *Polskie postępowanie karne*, op.cit.,s, 49 i 889; A. Bulsiewicz, M. Jeż-Ludwichowska, D. Kala, D. Osowska. *Przebieg procesu karnego*, Toruń 1999, s.287). Odnieść to należy zarówno do postępowania uregulowanego w rozdziale 58 k.p.k. jak i do postępowania przewidzianego w art. 8 ustawy z 1991r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych. Mimo, iż postępowania te związane są z uprzednim uchycieniem orzeczenia skazującego lub uniewinnieniem oskarżonego, czy też unieważnieniem poprzedniego orzeczenia ze skutkiem uniewinnienia, to nie można ich traktować jako ciąg dalszy procesu karnego, stanowią bowiem odrębne postępowanie karne, postępowanie prowadzone w trybie k.p.k. po uprawomocnieniu się stosownego orzeczenia dającego podstawę do dochodzenia roszczeń, a więc postępowanie karne o odmiennym przedmiocie (zob. A. Bulsiewicz i inni. *Przebieg procesu*, op.cit.,s.287). Pytanie zatem, czy w związku z odmiennością kwestii, stanowiącej tu przedmiot procesu, nie należy przyjąć, iż ograniczenia z art. 523 § 2 k.p.k. są tu nieaktualne, gdyż odnoszą się one jedynie do postępowania karnego w swym zasadniczym nurcie (w kwestii odpowiedzialności karnej sprawcy) ?

W art. 8 ust.3 ustawy z 1991r. stwierdza się, że w przewidzianym tą ustawą postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie mają „odpowiednie zastosowanie” przepisy k.p.k. o odszkodowaniu za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie – z wyłączeniem jedynie przepisu o podstawach odszkodowania, które ustawa ta normuje odrębnie, tj. aktualnie art.552 k.p.k. – czyli obecnego rozdziału 58 k.p.k. (zob. art. 4

ustawy Przepisy wprowadzających k.p.k. z 1997r.). Stosowanie „odpowiednie” oznacza bez wątplenia stosowanie uwzględniające specyfikę danego postępowania.

W przepisie art. 523 § 2 (i § 3) nie mówi się wyraźnie o kasacji „na korzyść oskarżonego”, czy kasacji „na niekorzyść oskarżonego”, ale o kasacji „na korzyść” i „na niekorzyść”, lecz dalsze sformułowania, a to, że tę pierwszą można wnieść „jedynie w razie skazania oskarżonego”, zaś tę drugą „jedynie w razie uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia postępowania” z określonych przyczyn wskazują, iż chodzi odpowiednio o kasację „na korzyść oskarżonego” i na jego niekorzyść. Tymczasem w postępowaniu odszkodowawczym nie występuje już oskarżony, któremu zarzuca się popełnienie czynu zabronionego i który się przed tym broni, lecz osoba ongiś oskarżona (lub jej następcy prawni), która obecnie domaga się odszkodowania i zadośćuczynienia, i która jest tu stroną aktywną, a nie pasywną (bierną), gdyż winna wykazać istnienie zarówno podstaw swego roszczenia, jak i jego wysokość. Odnosi się to w pierwszym rzędzie do postępowania unormowanego w rozdziale 58 k.p.k. Charakterystyczne jednak, że przepisach tych nie ma nigdzie wyraźnego nakazu „odpowiedniego” stosowania wcześniejszych przepisów k.p.k. Jest jednak oczywiste, że rozprawa przed sądem pierwszej i drugiej instancji w tej kwestii toczy się z „odpowiednim” – a nie wprost – stosowaniem przepisów k.p.k. o rozprawie dotyczącej rozprawy o przestępstwo. Przepisy tego rozdziału operują wprawdzie określeniem „oskarżony”, a czynią to nie tylko w – niestosowanym na gruncie ustawy z 1991 r. art. 552 § 1 k.p.k., – ale też i – w stosowanym tu – art. 553 § 3 k.p.k., ale wiąże się to z potrzebą wskazania komu przysługuje roszczenie wobec Skarbu Państwa oraz wobec kogo, z czyjej „winy”, można miarkować odszkodowanie. Z chwilą jednak, gdy uprawniony, w zasadzie był oskarżony (ewentualnie podmiot będący stroną zastępczą lub nową), wystąpi z wnioskiem o odszkodowanie i zadośću-

czynienie staje się on stroną postępowania karnego w przedmiocie tego odszkodowania jako wnioskodawca, a nie jako oskarżony. Zakłada się jednocześnie, że przepisy kodeksu postępowania cywilnego stosuje się tu tylko w kwestiach nie uregulowanych w k.p.k. (art. 558 k.p.k.). Do zagadnień takich nie należy jednak kwestia kasacji, gdyż jest ona unormowana w kodeksie postępowania karnego. Zatem nie mają w tym wypadku zastosowania przepisy o kasacji w sprawach cywilnych (art. 392-393¹⁹ k.p.c.). Skoro zaś przepisy rozdziału 58 k.p.k. same nie formułują odrębnych reguł wnoszenia kasacji, mają tu także „odpowiednie” zastosowanie przepisy rozdziału 55 k.p.k. o kasacji.

Nie powinno budzić wątpliwości, że to „odpowiednie” zastosowanie obejmuje tu, w istotnym dla rozstrzygnięcia pytania prawnego zakresie, przepisy art. 519, 520 i art. 523 § 1 (tekst do średnika) k.p.k. Trudno już jednak odnosić do kasacji dotyczącej wyroków odszkodowawczym wydawanych w trybie określonym w rozdziale 58 k.p.k. końcowego fragmentu art. 523 § 1, z którego wynika, iż kasacja nie może być wniesiona wyłącznie z powodu niewspółmierności kary, jako że wyroki odszkodowawcze o karze nie rozstrzygają. Nie można zaś w żadnej mierze odnieść do zaskarżania kasacją tych wyroków ograniczeń przedmiotowych wskazanych w art. 523 § 2 i 3 k.p.k. Z przepisów tych wyraźnie wynika, że ograniczają one jedynie zaskarżanie wyroków dotyczących odpowiedzialności karnej oskarżonego – szeroko przy tym rozumianej, obejmującej bowiem też orzekanie przez sąd o odpowiedzialności za wykroczenie w trybie przepisów k.p.k. – a więc, że odnosić się mogą jedynie do postępowania którego przedmiotem jest kwestia takiej odpowiedzialności. Przedmiotem postępowania karnego określonego w rozdziale 58 k.p.k. jest jednak zupełnie inna kwestia. Wprawdzie w art. 523 § 2 i 3 k.p.k. użyto wyrazu „jedynie” stwierdzając, że kasacja na korzyść służy „jedynie” przy wyroku skazującym za określony czyn i w określony sposób, a na niekorzyść „jedynie” od wyroku uniewinnia-

jącego i umarzającego postępowanie z wyraźnie wskazanych przyczyn, ale oznacza to tylko, że nie przysługuje ona w razie skazania za inny niż wskazane w § 2 art.523 czyn lub na inne kary ani w razie umorzenia z innych niż opisane w § 3 art.523 powodów, jako też od innych wyroków, którymi – tak jak wskazanymi w tych przepisach – rozstrzygnięto o odpowiedzialności karnej sprawcy. Zresztą, jeżeli sięgnie się do uzasadnienia projektu noweli do k.p.k. z 20 lipca 2000 r., którą wprowadzono powyższe ograniczenia, i które wcześniej cytowano, to wynika z nich, że chodziło o ograniczenie przedmiotowe kasacji w postępowaniu karnym odnośnie odpowiedzialności karnej sprawcy. Mówi się tu przecież o potrzebie wyeliminowania kasacji, które pod pozorem obrazy prawa *„w istocie zmierzają do przyjęcia mniej korzystnej dla oskarżonego kwalifikacji prawnej i wymierzenia mu surowszej kary”* oraz o pozostawieniu *„prawa do kasacyjnej kontroli wyroków w tych sprawach, w których skazanie jest najbardziej dolegliwe* (zob. S. Ząbłocki. *Nowela*, op. cit., s. 152). Te kwestie w ogóle nie występują w postępowaniu karnym o odszkodowanie i zadośćuczynienie. Zatem należy przyjąć, iż ograniczenia przedmiotowe kasacji, o jakich mowa w art. 523 § 2 i 3 k.p.k., dotyczą jedynie możliwości występowania z tą skargą w postępowaniu karnym, które toczyło się w swym zasadniczym przedmiocie, a więc w przedmiocie odpowiedzialności karnej oskarżonego. Inne rozumienie tych norm oznaczałoby w istocie ich stosowanie „wprost” a nie tylko „odpowiednio” do tych postępowań karnych, których przedmiot procesu jest inny i w których w ogóle nie ma oskarżonego jako strony lub innych postępowań, odnoszących się do innej niż karna odpowiedzialności, a w których też „odpowiednio” tylko stosuje się przepisy kodeksu postępowania karnego. Wyeliminowało by to np. kasację z tzw. postępowania lustracyjnego, gdyż ustawa z 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne (Dz. U. z 1999 r., Nr 42, poz. 428 z późn. zm.) przewiduje

wprawdzie, że „od orzeczenia sądu wydanego w drugiej instancji przysługuje kasacja” (art.24 ust.5 zd. I), co jest w istocie odpowiednikiem art.519 i 520 § 1 k.p.k., ale też na tym kończy się tu regulacja prawna skargi kasacyjnej, a z art.19 tej ustawy wynika, że postępowaniu kasacyjnemu, stosuje się odpowiednio przepisy k.p.k.. Gdyby zatem miał tu obowiązywać art. 523 § 2 k.p.k., to – ponieważ nigdy nie dochodzi w tym postępowaniu do skazania na karę pozbawienia wolności ani jakąkolwiek karę – prawo do kasacji przewidziane tą ustawą zostałoby praktycznie zupełnie wyeliminowane, gdyż osoba poddana tzw. postępowaniu lustracyjnemu mogłaby wnieść kasację tylko przy powołaniu się na uchybienia z art.439 § 1 k.p.k. (art.523 § 4 pkt 1 k.p.k.). Eliminacja nastąpiłaby przy tym wbrew samej ustawie lustracyjnej i wbrew intencji ustawodawcy wyrażonej w uzasadnieniu do noweli k.p.k. z 20 lipca 2000 r., wprowadzającej ograniczenia przedmiotowe kasacji w k.p.k.

Ustawa z 1991r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, nakazując w swym art. 8 ust. 3 „odpowiednie” stosowanie przepisów rozdziału 58 k.p.k. dotyczącego odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne skazanie, sama także nie przewiduje własnych rozwiązań odnośnie kasacji. Stosowanie w postępowaniu odszkodowawczym, przewidzianym w tej ustawie „odpowiednio” przepisów rozdziału 58 k.p.k. o odszkodowaniu za niesłuszne skazanie, a poprzez nie także przepisów k.p.k. o możliwości zaskarżania kasacją prawomocnych wyroków sądów odwoławczych w sprawach odszkodowań z tej ustawy, oznaczać zatem musi takie stosowanie tych ostatnich, jak w postępowaniu odszkodowawczym prowadzonym w trybie przepisów kodeksu postępowania karnego, o czym była szeroko wyżej mowa. Jak bowiem trafnie zauważono w uzasadnieniu postanowieniu SN z 23 stycznia 2001 r. (III KZ 158/2000, OSN wyd. Prok. i Prawo 2001, nr 6, poz. 10): „Jest zrozumiałe, że tam, gdzie ustawo-

dawca nie określa podstaw kasacyjnych w sposób inny niż przewiduje to art. 523 § 1 k.p.k. warunkiem dopuszczalności kasacji jest powołanie podstaw, o których mowa w tym przepisie. Nie jest natomiast wymagane spełnienie warunku dopuszczalności kasacji określonego w art. 523 § 2 k.p.k. z tej prostej przyczyny, że przekreśliłoby to możliwość korzystania z wyraźnie przewidzianego przez ustawodawcę prawa do kasacji”. Orzeczeniem tym utrzymano wprawdzie w mocy zarządzenie o odmowie przyjęcia kasacji od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego odmawiającego odszkodowania, wskazując w nieopublikowanym już dalszym fragmencie uzasadnienia, że „ponieważ (...) ani z przepisów ustawy z dnia 23 lutego 1991 r., ani z przepisów rozdziału 58 k.p.k. nie wynika, aby w przypadku osób, które ubiegają się o odszkodowanie w trybie tej ustawy możliwe było wniesienie kasacji bez spełnienia warunku, o którym mowa w art. 523 § 2 k.p.k. należało zażalenie nie uwzględnić”, gdyż „ograniczenia przewidzianego tym przepisem nie stosuje się jedynie do kasacji strony wniesionej z powodu uchybień wskazanych w art. 439 k.p.k.” ale skoro zasadnie przyjęto, że ograniczenia z art. 523 § 2 k.p.k. nie dotyczą kasacji od wyroku w kwestii odszkodowania wydanego w trybie ustawy z 1991r. to sięganie po § 4 art. 523 k.p.k. było niezrozumiałe. Dlatego też nie można się zgodzić z rozstrzygnięciem zawartym w tym postanowieniu. W istocie swej SN bowiem zastosował tu „wprost”, a nie tylko „odpowiednio” przepisy k.p.k. i ograniczenia przewidziane w art. 523 § 2.

Ustawodawca, jako racjonalny normodawca, dokonując nowelizacji k.p.k. ustawą z 20 lipca 2000 r. był świadomy tego, że przepisy procedury karnej mają odpowiednie zastosowanie do szeregu ustaw szczególnych i że tym samym zmiany tej procedury wpływają na inne postępowania. Ze świadomością tą dokonał nowelizacji k.p.k. z intencją ograniczenia zakresu spraw, w jakich skarga kasacyjna może być wniesiona, i wyartykułował tę intencję wyraźnie. Ograniczenia te dotyczą jedynie zaskarżania przez stro-

ny wyroków rozstrzygających w przedmiocie szeroko rozumianej odpowiedzialności karnej, nie dotyczą zatem postępowań, w których sąd karny wyrokiem rozstrzyga inne kwestie, tj. których przedmiotem nie jest w ogóle kwestia odpowiedzialności karnej.

W konsekwencji należy przyjąć, że w pełni dopuszczalna jest kasacja strony od wyroku sądu odwoławczego, którym orzeczono w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia na podstawie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, choćby nie podnosiła ona zarzutu opartego na uchybieniach określonych w art. 439 § 1 k.p.k., gdyż nie odnoszą się do niej ograniczenia, o jakich mowa w art. 523 § 2 (i § 3) k.p.k. To samo odnieść należy do wyroku w tym samym przedmiocie, wydanego w trybie przepisów rozdziału 58 k.p.k. Odmiennie stanowisko pozostawałoby w sprzeczności z wyraźnym brzmieniem art. 523 § 2 (i 3) k.p.k. Wprawdzie powyższe prowadzi do sytuacji, w której niekiedy samo orzeczenie będące podstawą do odszkodowania nie podlega zaskarżeniu kasacją stron, np. unieważnienie wyroku w trybie art. 3 ustawy z 1991 r., czy w trybie art. 102 k.p.k., ale dzieje się tak z uwagi na inne ograniczenie skargi kasacyjnej stron, wiążące się z ich uprawnieniem do zaskarżania jedynie wyroków sądów odwoławczych, a nie postanowień (art. 519 k.p.k.), a wskazane wyżej decyzje procesowe przybierają właśnie tę ostatnią postać. Kasacja jest jednak nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, jej występowanie w porządku prawnym nie wynika więc z gwarancji zawartych w Konstytucji RP i możliwe są różne ograniczenia stron w jej wnoszeniu. Wprawdzie byłoby najlepiej gdyby zachowana została pełna symetria tych ograniczeń, ale istotniejsze – by były one wyraźnie określone przez ustawodawcę. W wypadku art. 523 § 2 i 3 k.p.k. ten wymóg został spełniony w sposób zgodny z intencją, która ograniczeniom tym przyświecała. Ponadto, jak wskazano wcześniej, postępowanie w przedmiocie od-

szkodowania i zadośćuczynienia nie jest kontynuacją poprzedniego postępowania, orzeczenie odnośnie którego unieważniono lecz odrębnym postępowaniem prowadzonym w trybie kodeksu postępowania karnego.

Mając to wszystko na uwadze udzielono odpowiedzi jak w uchwale.